

Yeni dünya düzeninin kaçınılmazlığı ve Türk dünyası

03 Ocak, 2026

Doç. Dr. Telman Nusretoğlu,

Türk İslam Araştırmaları Merkezi Başkanı

Yeni dünya düzeninde ayakta kalmanın yolu, başkalarının krizlerinden medet ummak değil, kendi stratejik derinliğini inşa etmektir. Türkiye ve Türk dünyası için bu, ne Batı'dan tamamen kopuş ne de Rusya veya Çin'e bağımlı bir yöneliş anlamına gelir.

Yeni dünya düzeni artık bir kavram tartışması değil, fiilen yaşanan güç mücadeleleriyle şekillenen süreçtir. Bu mücadelede eski ittifak kalıpları çözülmekte, alışılmış merkez-çevre münasebetleri manasını yitirmekte, coğrafya ve kaba güç tekrar kendi gerçekliklerini ortaya koymaktadır. Türk dünyası, bu yeni düzende artık başkalarının senaryolarında rol alan bir aktör değil; kendi ajandasını yazan, sahayı ve zamanı okuyan bir stratejik özne olmak zorundadır. Bunun için de Rusya, Avrupa, Çin ve ABD'yle olan ilişkilerini hayalî beklentilerle değil, tarihî hafıza ve jeopolitik gerçeklik temelinde yeniden tanımlamalıdır.

BATI'NIN TÜRK DÜNYASINA BAKIŞI

Batı'nın Türk dünyasına ve özellikle Türkiye'ye bakışı hiçbir zaman masum olmadı. Osmanlı İmparatorluğu'nun yükselişinin Çarlık Rusya'sı üzerinden durdurulmaya çalışılması, modern dönemde Türkiye'nin "müttefiklik" adı altında çeşitli emperyal operasyonlarla sınırlandırılması, İsrail-Yunanistan-Güney Kıbrıs-YPG terör örgütü üzerinden çevrelenmeye çalışılması bu sürekliliğin parçalarıdır. Suriye sahasında yaşananlar eski ve yeni gelişmelerle birlikte çok önemli mesajlar içermektedir. Geçmişte Türkiye'ye karşı terör unsurlarını destekleyen "müttefiklerin" aynı anda Rusya'ya alan açarak Ankara'yı Moskova'yla karşı karşıya getirmeyi amaçlayan çok katmanlı bir tuzak kurmaya çalışmasına ve Ankara'nın Astana süreciyle oyunu bozmasına şahit olduk. Bugün hâlâ ABD, İsrail ve Fransa'nın YPG'ye desteğe devam ettiğini, İsrail'in emperyal zihniyetin stratejisi doğrultusunda Suriye satrancına dâhil edilmeye çalışıldığına şahit oluyoruz.

Ankara'da bir Rus Büyükelçisinin suikastla öldürülmesi ve ardından patlak veren Ukrayna Savaşı da yalnızca ikili krizler olarak okunamaz. Bu gelişmelerin arka planında bugün de arzu ettikleri Karadeniz'de Türkiye ile Rusya'yı karşı karşıya getirme, iki ülkenin tarihî rekabet reflekslerini tetikleme ve bölgeyi yeniden Batı merkezli bir çatışma alanına dönüştürme hedefi vardı. Benzer bir senaryo Güney Kafkasya'da da denendi. Azerbaycan ile Rusya'nın karşı karşıya getirilmesi, Türk dünyasının Kafkasya üzerinden baskı altına alınması istendi. Ancak Türkiye-Azerbaycan eksenini, dışarıdan biçilen rolleri reddederek kendi millî strateji modelini geliştirdi ve sahada da masada da oyun kurucu taraf oldu.

Bu noktada kritik olan şudur: Türkiye artık Batı'nın kanat ülkesi değildir. Kendi hinterlandı, tarihsel derinliği ve çok boyutlu ilişkileriyle merkez ülkedir. Azerbaycan'la kurulan kardeşlik ittifakı da başkalarının planlarına eklemlenen bir ortaklık değil, Güney Kafkasya başta olmak üzere geniş coğrafyaların siyasetini belirleyen asli bir güç odağıdır. Bu birlik, Rusya'yla çatışmayı değil, doğrudan temas ve diyalog üzerinden bölgesel iş birliği zeminini güçlendirmeyi hedeflemektedir. Çünkü Ankara ve Bakü, büyük resmin farkındadır; kalıcı kazanımların sürekli kriz üreterek değil, denge ve akıl inşa ederek elde edileceğini bilmektedir.

RUSYA REALİTESİ

Rusya gerçeğini de bu çerçevede değerlendirmek gerekir. Rusya hâlâ büyük bir askerî güçtür, nükleer kapasiteye sahiptir ve tarihî olarak emperyal reflekslerini terk etmiş değildir. Bu realite unutulmamalıdır.

Ancak aynı zamanda Rusya ciddi bir demografik problemle karşı karşıyadır. Nüfus daralması, iş gücü ihtiyacı ve ekonomik sürdürülebilirlik, Moskova'yı Türkistan'dan ve eski Sovyet coğrafyasından gelen göçe bağımlı hâle getirmektedir. Bugün Rusya'daki Müslüman Türk toplulukları, Slav nüfustan sonra en büyük ikinci demografik ağırlığı oluşturmaktadır. Bu tablo, Rusya'nın Türk-İslam dünyasıyla sürekli çatışma üzerinden bir gelecek inşa edemeyeceğini de göstermektedir. Üstelik Rusya'nın yanı başında, muazzam nüfusu ve ekonomisiyle Çin gibi bir güç bulunmaktadır. Çin'in Orta Asya'ya yönelik artan ilgisi, Kuşak-Yol projesi üzerinden kurduğu ekonomik bağlar ve sessiz ama derin nüfuz stratejisi, Moskova için uzun vadeli bir meydan okumadır. Bu sebeple Rusya, kendi geleceği açısından Türk dünyasıyla daha uyumlu, daha dengeli ve hatta belirli sahada stratejik ortaklığa dayalı ilişkiler geliştirmek zorunda olduğunu bilmektedir. Bu bir iyi niyet meselesi değil, zorunlu bir jeopolitik tercihtir.

ABD'İN DEĞİŞKEN ÇIKARLARI

ABD cephesinde ise farklı bir tablo vardır. Washington'un temel refleksi, kalıcı dostluklar değil, değişken çıkarlar üretmektir. Amerika'nın Rusya'yla bir mutabakat zemini araması hâlinde, Türk dünyasının ve Türkiye'nin etkinliğinin törpülenmesi ihtimali her zaman masadadır. Bu yüzden Türk dünyasının yapması gereken, büyük güçler arasındaki geçici gerilimlere yaslanmak değil, kendi birliğini ve kurumsal kapasitesini güçlendirmektir. Türk devletleri arasındaki siyasi, ekonomik, askerî ve kültürel entegrasyon bu açıdan hayati önemdedir. Yeni dünya düzeninde ayakta kalmanın yolu, başkalarının krizlerinden medet ummak değil, kendi stratejik derinliğini inşa etmektir. Türkiye ve Türk dünyası için bu; ne Batı'yla kör bir kopuş ne de Rusya veya Çin'e bağımlı bir yöneliş anlamına gelir. Bu, çok yönlü ama ilkeli; esnek ama millî çıkar merkezli bir siyaset demektir. Büyük resmi gören, tarihi unutmayan, fakat bugünün şartlarını da soğukkanlılıkla okuyan bir strateji, Türk dünyasını bu fırtınalı dönemde savrulan değil, yön veren bir kuvvet hâline getirebilir. Asıl mesele, bu idraki devamlı kılmak ve birlik iradesini kurumsal bir güce dönüştürebilmektir.